

FARŞÇANIN TÜRKİYE'DE YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE ALFABEDEN KAYNAKLANAN TELAFFUZ SORUNLARI

İsmail SÖYLEMEZ¹

Geliş: 11.11.2021 / Kabul: 19.11.2021

Öz

Arapça alfabeyle Farsçadaki dört farklı sesin karşılığı olarak /p/, /ç/, /j/ ve /g/ harflerinin eklenmesiyle oluşan, günümüzde Afganistan ve İran'da kullanılmakta olan Farsça alfabesi 35 yazı birimini barındırmakta ve sağdan sola doğru yazılmaktadır. Bu alfabede harfler kelime başında, ortasında ve sonunda ayrı şekilde yazılırlar. Farsça alfabesi yazıldığı gibi okunan ve her ses için bir harf kullanılan ses temelli, fonetik bir alfabedir ancak bazı harflerin birden çok sesi karşılaması nedeniyle ses sayısı harf sayısından fazladır. Batı dillerinden geçen kelimelerin okunduğu gibi yazılması da bu alfabenin önemli bir özelliği olarak dikkat çekmektedir.

Farsça alfabedeki harflerin çoğunluğu Türkçe alfabe gibi telaffuz edilirken bazı harfler bazı harfler Türkçeden farklı ses değerine sahiptir. Farsçanın kullandığı alfabe, Arapça alfabesi temeline dayanmasına rağmen birçok harfin telaffuzu Arapçadan oldukça farklıdır. Yine Farsça alfabesindeki bazı harflerin Arapça alfabedeki görevlerinden farklı görevler üstlendiği de görülmektedir. Farsça alfabesindeki 35 yazı biriminden 7'si ünlü iken 28'i de ise ünsüzdür. Farsça alfabesindeki 35 yazı biriminden 17'si Arapçadan farklı ses değerine sahipken 4'ü Türkçeden farklı telaffuz edilmektedir.

Bu çalışmada Farsça alfabesinde bulunan fakat Türkçenin Latin harfli alfabesinde olmayan sesler nedeniyle telaffuzunda güçlük çekilen harflerin telaffuzu ve kullanım alışkanlıkları üzerinde durulacaktır. Söz konusu harflerin Türkçe ve Arapça alfabesindeki kullanımı ile farkları açıklanacaktır. Çalışmada Afganistan ve Tacikistan telaffuzuna yer verilmeyecek olup sadece İran telaffuzu esas alınacaktır. Eldeki çalışmanın geçmişten günümüze Farsça seslerin öğrenimi ve telaffuzunda yaşanan güçlüklerin aşılmasında faydalı olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Farsça telaffuz Farsça alfabe, Farsça ünlüler, Farsça ünsüzler,

PRONUNCIATION PROBLEMS ORIGINATING FROM THE ALPHABET IN TEACHING PERSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN TURKEY

Abstract

The Persian alphabet, which is formed by adding the letters /p/, /ç/, /j/ and /g/ to the Arabic alphabet, currently used in Afghanistan and Iran, meets 35 sounds and is written from right

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Farsça Birimi, Malatya, Türkiye/Asst. Prof. İnönü University, School of Foreign Languages, Persian Unit, Malatya, Turkey, ismail.soylemez@inonu.edu.tr, ORCID ID:0000-0001-7000-3686.

to left. In this alphabet, letters are written separately at the beginning, middle and end of the word. The Persian alphabet is a phonetic alphabet that is sound-based, which is read as it is written and uses one letter for each sound, but because some letters meet more than one sound, the number of sounds is more than the number of letters. The writing of words from Western languages as they are pronounced draws attention as an important feature of this alphabet.

The majority of the letters in the Persian alphabet are pronounced like the letters in Turkish. Few letters are read differently from Turkish. Although the alphabet used by Persian is the Arabic alphabet, the pronunciation of many letters is different from Arabic. 7 letters of the alphabet are vowels and 28 letters are consonants. Of the 35 letters in the Persian alphabet, 17 are pronounced differently from Arabic. Only 4 letters in the alphabet are pronounced differently from Turkish.

In this study, the pronunciation of the letters that are difficult to pronounce due to the sounds that are not in the Turkish alphabet will be examined. The differences of Persian letters with Turkish and Arabic letters will be explained. Afghanistan and Tajikistan pronunciation will not be included in the study. Only Iranian pronunciation will be taken as basis.

It is expected that the present article will be useful in overcoming challenges in learning and pronouncing Persian sounds from past to present.

Keywords: Persian alphabet, Persian vowels, Persian consonants, Persian pronunciation.

Giriş

Hint-Avrupa dil ailesinin bir kolu olan Farsça yeni İran dilleri arasında yer almaktadır. Günümüzde Afganistan, İran ve Tacikistan’ın resmi dili olan Farsça, tarihsel gelişim sürecinde *Deri*, *Parsi* ve *Farsi* gibi isimlerle de anılmıştır. Yeni Farsça özellikle İslamiyet sonrası dönemde büyük oranda değişim göstererek kopup geldiği dillerden ayrılmış ve bugünkü yapısına ulaşmıştır. Günümüzde yazı sistemi olarak Arap alfabesini kullanan Farsçanın tarihsel süreçte birçok alfabe kullandığı görülmektedir (Yazıcı ve Öztürk, 1999; Şahinoğlu, 1997; Yıldırım, 2005).

Günümüzde kullanılan Farsça alfabesi, Arap alfabesine eklenen /p/, /ç/, /j/, /g/ sessiz harfleriyle oluşmaktadır. Arapça alfabesinde yer alan harfler Farsçada ses değeri açısından birçok değişime uğramış olup telaffuz yönüyle Arap alfabesinden ayrılmaktadır. Günümüz Farsçasının telaffuz açısından Arapça alfabesiyle yazılan Türkçeden de ayrıştığı görülmektedir.

Farsça, Arapça ve Türkçe alfabesindeki bazı harflerin telaffuz farklılığını konu edinen bu çalışmada Farsça alfabesinde yer alan ancak telaffuz açısından Arapça ve Türkçeden ayrılan harfler üzerinde durulacaktır. Farsçanın kullandığı Arapça alfabesinde imla özellikleri ve harflerin yazım şekli Arapçadan pek farklılık göstermezken sesli harflerin ve bazı sessiz harflerin telaffuzu açısından ciddi farklılıklar söz konusudur. Günümüz Farsça alfabesindeki harfler sessiz ve sesli harfler olmak üzere iki başlık altında incelenecektir. Ancak öncelikle alfabedeki harf sayısına değinmek gerekmektedir. Zira Farsçanın yabancı dil olarak öğretiminde

teorik tanımlamalar ve pratik durum arasında bir farklılık olduğu görülmekte ve bu durum da dil öğrencisinin dil öğrenim sürecini olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Özellikle Türkçe kaleme alınan klasik Farsça gramer kaynaklarında ve modern Farsça dilbilgisi kitaplarında Farsça alfabesi tanıtılırken /V/, /و/ ve /ع/ harfleri kastedilerek *üç uzun sesli harf* ve *üstün, esre* ile *ötre* kastedilerek *üç kısa sesli* vardır şeklinde bir ifade kullanıldığı görülmektedir. Uzun seslilerden bahsedilirken *harf* ifadesi kullanılmakta ancak kısa seslilerden söz edilirken *harf* ifadesi kullanılmamış olup sadece *kısa sesli* ifadesi ile yetinilmiştir. Öte yandan yine anılan kaynaklarda ünlü olarak okunduğu da belirtilen /A-/’nin ünlüler arasında sayılmaması da konunun anlaşılma gücünü arttırmaktadır. Tanımlarda *kısa seslilerin* ne olduğuna yönelik bir açıklamaya yer verilmezken sadece bu üç kısa seslinin *işaret* olduğu ifade edilmiştir. Bu durum dil öğrencisi için Farsça alfabedeki ünlülerin anlaşılmasını ve öğrenilmesini zorlaştırmaktadır. Bu iki ayrı ifade tarzı *üç uzun sesli* ve *üç kısa sesli* ifadesinden dolayı dil öğrencisinin *harf* ve *işaret* arasında ikileme kalmasına yol açmaktadır. Bu ikileme aynı zamanda çeşitli telaffuz sorunlarına da sebebiyet vermektedir. Farsça dil öğretim sürecinde dil öğrencilerinin de birer harf olarak algıladıkları *kısa seslilerin* de *yazı birimi* olarak değerlendirilmesi söz konusu ikilemi giderecektir. Bu ikilemden kurtulan dil öğrencisi alfabedeki harfleri ses değerlerini dikkate alarak birbir *dildeki ses karşılığı* olarak hem daha kolay hem daha doğru bir şekilde algılayabilecek ve telaffuz edebilecektir. Dil öğretim sürecindeki yine anılan kaynaklarda *kısa seslilerin* işaret olarak tanımlanmasının *şedde, medde, cezim* gibi diğer yazı işaretleriyle de karıştırılmalarına yol açmasıdır. Yazı birimi ifadesinin bu karışıklığı da gidereceği düşünülmektedir.

Klasik kaynaklarda ve modern Farsça dilbilgisi kitaplarında Farsçadaki sesli harflerin anlatımı esnasında *üç uzun sesli* ve *üç kısa sesli* ifadesi kullanılırken *altı sesli* ifadesi kullanılmamıştır. Öte yandan Farsça kelime sonlarında /i/ ile /e/ sesi arasında yer alan /ê/ sesine karşılık kullanılan /A-/ harfi de sesliler arasında anılmazken ayrıca /A-/ harfinin kelime sonlarında sesli olarak okunabildiği ifade edilmektedir (Ateş, 1982: 9; Öztürk,2013: 4; Nazifoğlu, 1997: 12, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 13).

Bütün bu açıklamalar doğrultusunda anılan ünlüler/sesliler *Farsça alfabedeki sesli harfler* başlığı altında toplandığında Farsçada 3+3+1=7 adet sesli harfin bulunduğu görülmektedir. Bu açıklamalar ışığında Türkçe kaynaklarda *kısa sesliler*, Farsçada *mosevêthayê kutah*, İngilizce’de *short vowels* olarak ifade edilen *harekelerin* de harf olarak değerlendirilmesiyle birlikte Farsça alfabedeki yazı biriminin 32 değil 35 ve Farsça alfabedeki ünlülerin 7 adet olarak ifade edilmesi dil öğretimi sürecindeki öğrencilerin algılamalarını kolaylaştıracaktır. Öte yandan Farsça alfabedeki harf sayısı Türkçe gramer kitaplarında 32 olarak verilirken İran dil kurumu olan *Ferhengêstanê Zeban u Edebê Farsi*’nin hazırladığı *Desturê Xetê Farsi/Farsça İmla Kılavuzu*’nda (Ferhengêstan, 1394: 15) sayı 33 olarak belirtilmektedir. Ferhengêstan

alfabe birimlerini iki başlık altında incelemektedir. *Asıl yazı birimleri* başlığını taşıyan ilk bölümde 33 harf yer alırken *ikincil yazı birimleri* başlığını taşıyan ikinci bölümde 10 yazı birimi yer almaktadır. Ferhengêstan ilk 33 yazı biriminden 4 birimin, ikinci 10 yazı biriminden de üç birimin sesli olduğunu belirtmektedir. Ferhengêstan Farsça alfabede toplamda 40 (Ferhengêstan, 1394: 15) yazı biriminin olduğunu ifade etmektedir. Vefayi ile Bangi de Farsça alfabeyle 33 harf olarak ifade etmektedirler (Vefayi, 1390, 8; Bangi, 1971: 12). Öte yandan Seffar Moqeddem de Farsça alfabesindeki harf sayısının 33 olması gerekirken Eğitim Öğretim Bakanlığının 32 olarak kabul etmesi nedeniyle kendisinin de 32 sayısını (Seffar Moqeddem, 1386: 5) kullandığını ifade etmektedir.

Eldeki çalışmada öncelikle *alfabe, ses, hareke, sesli harf, sessiz harf* ve *telaffuz* kavramları tanımlanacak ardından Farsça alfabede yer alan harflerin telaffuzu örnekleriyle birlikte ayrıntılı olacak açıklanacaktır.

Farsça ses sisteminde Türkçede bulunmayan bazı sesler bulunduğundan dolayı bu sesleri karşılamak için alfabe dışı harflerin kullanılması gerekmektedir. Bu çalışmada Türkçe alfabede karşılığı bulunmayan Farsça seslerin gösterimi için /ق/’ın karşılığında Latin alfabesinde yer alan /q/ (Şahinoğlu, 1997; Zerqamyan, 1384; Ceferi, 1390; Seffar Moqeddem, 1386), /خ/’nin karşılığında Latin alfabesinde yer alan /x/ ve ünlü olarak okunan /ʌ/ ile /-/ kesrenin karşılığında Latin alfabesinde kapalı e veya Fransız e’si diye anılan üstünde inceltme işareti bulunan /ê/ harfi (Şahinoğlu, 1997; Çiftçi, 2013; ; Zerqamyan, 1384; Ceferi, 1390; Seffar Moqeddem, 1386) kullanılmıştır. Farsçanın yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanmış olan Tahran Üniversitesi Uluslararası Farsça Öğretim Merkezi Dêxoda’nın da kaynaklarında (Ceferi, 1390: 166), Ehmed Seffar Moqeddem’in (1386), Mehdi Zerqamyan’ın (1384) eserlerinde anılan seslere karşılık tercih ettiği bu harflerin en doğru telaffuzu sunduğu değerlendirilmektedir.

1. Farsçanın Yabancı Dil Olarak Öğretiminde *alfabe, harf, ses, hareke* Faktörü

Alfabe, bir dilin seslerini yazıya geçirmek için kullanılan harf ve işaretlerin tümünün belirli bir sıraya konulmuş biçimidir (Karaağaç, 2013: 88) şeklinde tanımlanmaktadır. Kısacası alfabe, bir dilin seslerinin yazıya dönüştürülmüş biçimidir denilebilir.

Alfabe öğrenimi esnasında yapılan temel hatalardan birinin ses ve harflerin karıştırılması olduğu görülmektedir. Bu nedenle öncelikle tanımlara başvurmak gerekmektedir. Telaffuzla ortaya çıkan sesin yazıya yansımış hâlinin harf olduğunu, harfin sesin resmi olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Nitekim sözlüklerde de *harf*; “bir ses birimi veya ses birimi demetini, yani sesi veya heceyi yazıya geçirirken kullanılan işarete harf denir” (Karaağaç, 2013: 452) şeklinde tanımlanmaktadır. *Ses* ise “akciğerlerden gelen havanın ses yolunda oluşturduğu titreşim” (GTS) “bir kulağın duyabileceği frekans ve özellikteki titreşim, akciğerlerden gelen havanın etkisiyle ses çıkarma organlarında meydana gelen, kulağın duyabileceği titreşim,

savt” (KL) şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımlardan da anlaşıldığı üzere ses ile harf birbirinden farklı iki ayrı gerçekliği ifade etmektedir. Ses dilin temelini oluşturan ham madde iken harf ise sesin görsel hâlidir.

Farsçanın Türkiye’de yabancı dil olarak öğretimi sürecinde dil öğrencilerinin alfabe öğrenimini zorlaştıran asıl durum ise hareketlerdir. Türkiye’de Farsça öğrenenlerin büyük çoğunluğu geçmişte elifba öğrenimi nedeniyle Arapça alfabeği öğrendiğinden bu süreçte geçmişte edindiği bilgilerinden olumsuz aktarım yapmaktadırlar. Maalesef Türkiye’de Kur’an öğretimi için kullanılan elifbaların tümü İşler’in (2001) de belirttiği üzere hareketleri yanlış öğretmektedirler. Bu yanlış bilgi sonraki dil öğrenim süreçlerini de olumsuz etkilemektedir. Hem Arapça hem de Farsça alfabe öğretimi esnasında *üç kısa ünlü* olarak tanıtılan *üstün, esre ve ötre* hareketlerinin telaffuzunun Arapça ve Farsçada farklı olduğunun bilinmemesi yahut bilindiği halde öğretilmemesi ve Türkçe telaffuzunun da Arapçada olmayan seslerle öğretilmesi önemli bir hata olarak görülmektedir (İşler, 2001: 250).

Dilde seslendirme amacıyla kullanılan çeşitli işaretlerin ismi olarak kullanılan hareke, sözlüklerde “Arap alfabesiyle yazılmış metinlerde üstüne ve altına konulduğu ünsüzlerin birer ünlü ile okunmasını sağlayan işaret” (GTS) “Arap ve Osmanlı alfabesinde harflerin nasıl seslendirileceğini göstermek için üzerlerine veya altlarına konan üstün (fetha), esre (kesre) ve ötre (zamme) işâretlerinden her biri” (KL) şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımlarda görüleceği üzere hareketler; *harf* olarak değil, *işâret* olarak tanımlanmaktadır. Ancak sözlüklerin harfi de “alfabeği meydana getiren işâretlerden her biri” tanımında olduğu üzere *işâret* olarak tanımlamaları dil öğrencilerinin kafa karışıklığına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle bu çalışmada alfabedeki harfler ünlüler ve ünsüzler olarak iki başlık altında değerlendirilecek ve telaffuzları üzerinde durulacaktır.

Bu açıklamalar ışığında Farsça alfabedeki 35 harf sesli harfler ve sessiz harfler olarak iki başlık altında incelendiğinde Farsça alfabedeki ünlülerin /ا/, /او/, /ای/, /ه/, /ـ/, /ـ/, /ـ/, /ـ/ şeklinde 7 ve ünsüzlerin de /ب/, /پ/, /ت/, /ث/, /ج/, /چ/, /ح/, /خ/, /د/, /ذ/, /ر/, /ز/, /س/, /ش/, /ص/, /ض/, /ظ/, /ع/, /غ/, /ف/, /ق/, /ك/, /گ/, /ل/, /م/, /ن/, 28 tane olduğu görülmektedir. Farsça alfabesindeki /او/, /ه/, /ای/ harfleri *پار*, *مهمان*, *كوه* örneklerinde olduğu gibi kendi asli görevlerinde kullanıldıklarında ünsüz olarak değerlendirilmektedir.

Ancak Farsça alfabesinde yer alan harfler incelendiğinde Türkçe alfabesindeki gibi bir *sesli harf* ve *sessiz harf* ayrımı mümkün olmadığından dolayı geçmişten günümüze devam edegelen bir karışıklığın olduğu görülmektedir. Zira Farsça alfabede yer alan ve klasik gramer kaynaklarında *uzun sesli* olarak anlatılan /ا/, /او/ ve /ای/ harfleri hem sesli hem de sessiz harf olarak görev alabilmektedir. Öte yandan yine kelime sonlarında sesli olarak okunduğu ifade edilen /ه/ harfi de hem sesli hem de sessiz olarak görev yapmaktadır. Buna göre Farsça alfabede yer alan 35 harfin 4’ü sesli, 3’ü hem sesli hem sessiz ve 28’i de sessiz olarak değerlendirilebilir.

Farsçanın Türkiye’de yabancı dil olarak öğretiminde alfabedeki harflerin bir kısmının tıpkı Türkçedeki sesler gibi bir kısmının da Türkçeden farklı telaffuz edildiğine dikkat edilmelidir. Özellikle Arapça telaffuzun etkisiyle hatalı telaffuzdan kaçınmak ve bu konuda farkındalık sahibi olmak gerekmektedir. Farsça alfabesindeki /ا/, /او/, /ای/, /ه/, /ـ/, /ـ/, /ـ/, /ب/, /پ/, /ت/, /ث/, /ج/, /چ/, /ح/, /د/, /ذ/, /ر/, /ز/, /س/, /ش/, /ص/, /ض/, /ط/, /ظ/, /ع/, /ف/, /غ/, /ک/, /گ/, /ل/, /م/, /ن/, /و/, /ی/ harfleri tıpkı Türkçedeki gibi telaffuz edilirken /خ/, /ع/, /ق/ harfleri Türkçeden farklı olarak Arapçadaki gibi mahreçli şekilde telaffuz edilmektedir. Öte yandan /هـ/, /ـ/, /ـ/, /ـ/, /ـ/, /ث/, /ح/, /ذ/, /ص/, /ض/, /ط/, /ظ/, /ع/, /و/, /غ/, /خ/, /ق/ harflerinin de Arapçadan farklı olarak telaffuz edildiği görülmektedir. Bu harflerden 8 tanesinin Arapçadan Farsçaya geçen kelimelerde bulunan harfler olduğu dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada Türkçe ve Arapça alfabesindeki harflerle aynı şekilde telaffuz edilen harfler üzerinde durulmayacak sadece Farsçada farklı telaffuz edilmekte olan harfler değerlendirilecektir. Zira Arapçadan Farsçaya geçen kelimeler Farsçaya özgün bir şekilde telaffuz edilmektedir. Farsçadaki bazı harfler (/ث/, /ح/, /ذ/, /ص/, /ض/, /ط/, /ظ/, /ع/, /ق/, /خ/) sadece Arapça kökenli kelimelerde kullanılmaktadır. Öte yandan Farsçadaki bazı sesler için birden fazla harfin kullanılması nedeniyle bunlar da karşıladıkları ses değeriyle birlikte incelenecektir.

2. Farsça Alfabesinde Arapça ve Türkçeden Farklı Olarak Telaffuz Edilen Harfler

Telaffuz, sözlüklerde *söyleyiş* (GTS) bir harfi ses özelliklerini, bir kelimeyi hecelerin uzunluk ve kısalığını, kalınlık ve inceliğini, vurgu özelliklerini belirterek söyleme, söyleyiş, söyleniş (KL) şeklinde tanımlanmaktadır.

Günümüzde Farsça tarafından kullanılan Arapça alfabesinin yakın döneme kadar Türkçe tarafından da kullanılması nedeniyle geçmişteki telaffuz alışkanlığının günümüze de aktarıldığı görülmektedir. Arapça alfabesindeki harflerin telaffuzu bir olumsuz aktarım örneği olarak Farsça telaffuzuna yansımakta ve hatalara yol açmaktadır. Bu nedenle çalışmada Farsça telaffuzun Türkçenin yanı sıra yer yer Arapça telaffuz ile de karşılaştırılma gereği duyulmuştur.

Farsça alfabedeki harflerin telaffuzunu değerlendirirken /ا/, /او/, /ای/ ve /هـ/ harflerinin okutucu ve asli görevleri olmak üzere iki ayrı görevinin olduğunu, bu nedenle iki ayrı bölümde de yer aldıklarını ve bu görevlere göre de farklı telaffuzlarının olduğunu bilmesi gerekmektedir. Bu görev ve telaffuz farklılıkları ilgili başlık altında örneklerle açıklanacaktır.

2.1. Farsça Alfabesindeki Ünlüler (/ا/, /او/, /ای/, /هـ/, /ـ/, /ـ/, /ـ/)

Farsçanın Türkiye’de yabancı dil olarak öğretim sürecinde karşılaşılan önemli konularından birisi Farsçadaki ünlüler konusudur. Ünlülerin tanımına baktığımızda sözlüklerde “ses yolunda bir engele çarpmadan çıkan ses, sesli, sesli harf, vokal: a, e, ı, i, o, ö, u, ü” (GTS), “ses yolunda bir engele çarpmadan dudaklar ve dilin

hareketiyle meydana gelen ses, ünlü, sedâlı, sâit, vokal” (KL) şeklinde tanımlanmaktadır. Sözlük tanımlarında dikkat çeken sesli ve sesli harf ayrımı dil öğretim sürecindeki sorunun temel sebebi olarak görülmektedir. Nitekim Türkçe kaleme alınan gramer kitaplarındaki karışıklık tam da bu iki kavramın kullanımıyla başlamaktadır. TDK'nın örneğinden hareketle Farsça ünlüleri sıraladığımızda karşımıza /a:/, /u:/, /i:/, /e:/, /ê:/, /o:/ ve /ê-e:/ şeklinde 7 ünlü çıkmaktadır. Türkçede bulunan ünlülerden /a/, /e/, /u/, /i/ Farsçada da bulunurken Türkçedeki /ı/, /ü/, /ö/ ünlüleri Farsçada yoktur ayrıca Farsçada bulunan /ê/ ünlüsü de Türkçe standart yazı dilinde yoktur (Çiftçi, 2013: 16-17). Purnamdaryan (1390:8), (Omranî ve Sebtî, 1385: 9) Farsçada 8 ünlünün bulunduğunu ifadeyle /êy/ ve /ow/ diftongunu da ünlüler arasında ele almakta ve bunun dilbilimcilerin genel kanaati olmadığını ifade etmektedirler.

2.1.1. /a:/

Farsçada /a/ ünlüsünün karşılığı elif /ا/ harfidir. Elif harfi herhangi bir harften sonra geldiğinde /a/ şeklinde okunur. Bu durumda kullanılan elifin başka bir şekilde telaffuz edilmesi mümkün olmadığı gibi bunun dışında Farsçada /a/ sesini veren bir harf yahut işaret de bulunmamaktadır.

/a/ sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	ما	را	فا	دا	جا	پا	با
	ma	ra	fa	da	ca	pa	ba
	شاد	داد	يار	ياد	كار	بار	باد
	şad	dad	yar	yad	kar	bar	bad
	كاشت	كارد	ماست	راست	مامان	بازار	بابا
kaşt	kard	mast	rast	maman	bazar	baba	

Tablo 1: Farsçada /a/ sesinin telaffuz örnekleri.

2.1.2. /u:/

Farsçada /u/ ünlüsünün karşılığı vav /و/ harfidir. Vav harfi herhangi bir harften sonra geldiğinde /u/ şeklinde okunur. Bunun dışında Farsçada /u/ sesini veren bir harf yoktur. Arapçada /u/ sesinin karşılayan ötrenin Farsçada /u/ şeklinde okunması doğru değildir (Qebug, 1394: 9). Vav harfinin istisnai olarak /o/ şeklinde telaffuz edildiği bazı kelimeler vardır. Bu telaffuz durumu /o/ sesinde açıklanacaktır.

/u/ sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	قو	سو	رو	جو	كو	مو	بو
	qu	su	ru	cu	ku	mu	bu
	خوب	هوش	بود	دور	توت	روز	موش
	xub	huş	bud	dur	tut	ruz	muş
	كوشك	كوكو	كورسو	سودجو	كوشك	دوست	
	kuşk	kuku	kursu	sudcu	kuşk	dust	

Tablo 2: Farsçada /u/ sesinin telaffuz örnekleri.

2.1.3. /i:ی/

Farsçada /i/ ünlüsünün karşılığı ya /ی/ harfidir. Ya harfi herhangi bir harften sonra geldiğinde /i/ şeklinde okunur. Bunun dışında Farsçada /i/ sesini veren bir harf yoktur. Arapçada /i/ sesini karşıladığı görülen kesrenin /ـ/ Farsçada /i/ şeklindeki telaffuzu doğru değildir (Qebul, 1394: 8).

/ی/ harfi پی ve کی kelimelerinde olduğu üzere bazen de /êy/ diftongu şeklinde okunmaktadır (Purnamdariyan, 1390:8) Ancak genel kabul kelimelerin başındaki /ک/ sesinin kesreli olduğu ve /ی/ harfinin de sakin olduğu dolayısıyla *kêy* ve *pêy* şeklinde okunduğu yönündedir.

/i/ sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	شیر	زیر	دین	میز	بیش	سی	بی
	şir	zir	din	miz	biş	si	bi
	بیست	دیر	قیر	جیب	نیم	سیر	سیم
	bist	dir	qir	cib	nim	sir	sim
بینی	دیرین	دیدید	کیست	نیلین	سیمین	نیست	
bini	dirin	didid	kist	nilin	simin	nist	

Tablo 3: Farsçada /i/ sesinin telaffuz örnekleri.

2.1.4. /e:ـ/

Farsçada /e/ ünlüsünün karşılığı Farsçada zêber/زبر/ denilen üstündür. Üstün, kalın ve ince farkı olmaksızın herhangi bir harfi /e/ şeklinde okutmaktadır. Bunun dışında Farsçada /e/ sesine karşılık gelen bir yazı işareti yoktur. Farsçada üstün sadece /e/ sesi vermektedir. Üstünün kalın harflerle kullanımında /a/ şeklinde okunması doğru değildir. Kalın harflerle birlikte kullanılan üstünün /a/ olarak okunuşu şeklindeki uygulamanın geçmişten gelen elifba bilgisi kaynaklı olduğu (İşler, 2001) veya İngilizcedeki transkripsiyonlarda /a/ şeklinde gösterilmesi kaynaklı olduğu görülmektedir ancak üstünün Farsçada /a/ şeklinde bir telaffuzu yoktur. İngilizce esaslı olarak transkribe edilen metinlerde bu sesin /a/ şeklinde gösterilmesinin sebebi İngilizce alfabesinde /a/ harfinin (سركش:sarkaş, وش:vaş (Ateş, 1982: 7) örneklerinde görüldüğü üzere /e/ şeklinde telaffuz edilmesidir. Nitekim İngilizce alfabesindeki /a/ harfinin telaffuzunun /ey/ şeklinde olduğu bilinmektedir. Kelime başındaki üstün, ötre ve esrenin tamamı elif ile gösterilir ve üzerinde üstün, ötre ve esre varmış gibi okunur (Qebul, 1394: 15; Öztürk, 1982; Şahinoğlu 1997: 15).

/e/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	خَم	مَن	دَر	سَر	تَ	بَ	سَ
	xem	men	der	ser	te	be	se
	هَدَف	شَرَف	بَرَق	قَلْب	قَرَن	سَرَد	سَف
	hedef	şeref	berq	qelb	qern	serd	sef
شَفَق	مَحَل	سَرْدَرَد	فَرَزَنَد	لَکَلک	مَرَقَد	هَسَد	
şefeq	mehel	serderd	ferzend	leklek	merqed	hesed	

Tablo 4: Farsçada /e/ sesinin telaffuz örnekleri.

2.1.5. /o:ـ/

Farsçada /o/ ünlüsünün karşılığı پیش/پیş olarak ifade edilen ötre'dir. Ötre herhangi bir hafi /o/ şeklinde okutmaktadır. Farsçada ötre'nin başka bir şekilde telaffuzu vaki değildir. Elifba öğreniminden yansıdığı görülen (İşler, 2001) /u/ ve /ü/ şeklindeki telaffuzlar doğru değildir. Nitekim Farsçanın hiçbir ağzında /ü/ sesi yoktur (Qebul, 1394: 16; Öztürk, 1982: 5; Şahinoğlu 1997: 15).

/o/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	ه	ج	ئ	ب	ر	د	ت
	ho	co	yo	bo	ro	do	to
	سَم	بُن	دُر	سُر	لُر	بُت	بُز
	som	bon	dor	sor	lor	bot	boz
	فُسْفُر	بُلْبُل	هُدْهُد	مُشْت	تُرْك	كُرْد	رُشْد
fosfor	bolbol	hodhod	moşt	tork	kord	roşt	

Tablo 5: Farsçada /o/ sesinin telaffuz örnekleri.

پالتو gibi yabancı kelimelerin sonundaki vav (Şahinoğlu 1997: 15; Öztürk, 1982: 5) ve خود, خوردن, خوشه, خوش, دو, تو gibi kelimelerde yer alan vav harfi /o/ şeklinde telaffuz edilir (Şahinoğlu 1997: 15).

Vav harfi نو ve پيرو kelimelerinde olduğu üzere bazen de /ow/ diftongu şeklinde okunmaktadır (Purnamdaryan, 1390: 8). Purnamdaryan bu diftongu da ünlü kabul etmekte ancak genel kabul bu kelimelerin sonundaki vav harfinin sakin ve hemen öncesindeki /ن/ ve /ر/ sesinin ötreli olduğu dolayısıyla *now* ve *péyrow* şeklinde okunduğu yönündedir. Bu nedenle burada ünlü olarak değil, ünsüz vav harfinin farklı okunuşları kısmında vav harfinin /w/ sesine karşılık kullanımı olarak değerlendirilmiştir.

2.1.6. /ê:ـ/

Farsçada /ê/ sesini karşılığı زیر/زیر olarak ifade edilen esredir. Esre Arapça imladaki gibi /i/ sesinin karşılığı değildir. Esre, sadece /ê/ sesini karşılamaktadır. /ê/ sesi Türkçede ağızlarda kullanılan ancak Türkçe alfabede yer almayan bir sestir. /ê/ sembolü ile gösterdiğimiz, Türkçede /e/ ile /i/ arasında yer alan ve /e/'den /i/'ye doğru gelişmekte olan ses diye tanımlanan, kapalı e ve Fransız e'si de denilen sestir. Kaynaklarda bu ses e ile i arasındaki bir ses olarak tanımlanmış ancak i ile gösterilirken yer yer de têt, sêr, şêr, dêv (Şahinoğlu, 1997: 12, 15, Çiftçi, 2013: 17) örneklerinde görüldüğü üzere /ê/ ile gösterildiği görülmektedir. Ancak Şahinoğlu'nun /ê/ harfini /تیر/ ve /سیر/ kelimelerindeki /ی/ harfi için kullandığını, kesre için ise yine geleneğe uyarak /i/ harfini tercih ettiğini belirtmek gerekir. Ateş (1982:9) شیر kelimesindeki /ی/ sesini karşılamak üzere /ê/ sesini kullanmıştır. Ateş ve Şahinoğlu'nun *yayê meçhule* için kullandıkları /ê/ harfini biz güncel değerinden hareketle ه ve kesre için kullanmayı tercih ettik (Qebul, 1394: 16). Farsçanın

Türkiye’de yabancı dil olarak öğretiminde ve çeşitli çeviri metinlerinde en sık karşılaşılan telaffuz güçlüğü şüphesiz Farsça tamlamalardır. Farsça tamlamalarda iki tamlayan ve tamlanan arasında izafet kesresi bulunduğundan dolayı bu kesrenin telaffuzu ve yazımı ciddi sorunlara yol açmaktadır. Kanaatimizce bu telaffuz dikkati, anılan güçlüğü de ortadan kaldıracaktır. Hâlihazırda کتاب من *kitab-i men* şeklinde telaffuz edilmekte ve yazılmaktadır. Ancak doğrusu *kêtabê men* şeklinde olmalıdır zira *kitab-i men* şeklinin Farsça imlası کتابی من şeklinde olmaktadır, nitekim dikte çalışmalarında Farsça dil öğrencileri tarafından aynen bu şekilde yazıldığı vâkidir ve bunun doğru olmadığı genel kabulce aşikârdır.

/ê/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	رى	شيش	مس	سِر	كِب	بِب	سِ
	rêy	şêş	mês	sêr	kê	bê	sê
	ورد	كشْت	زشت	فِكر	سِیل	دِل	نِی
	vêrd	kêşt	zêşt	fêkr	sêyl	dêl	nêy
			زِرِه	كِرِم	نِوشت	زِرشك	بِرِنج
		zêrêh	kêrêm	nêvêşt	zêrêşk	bêrênc	

Tablo 6: Farsçada /ê/ sesinin telaffuz örnekleri.

2.1.7. /ê-e/ هـ

Farsça alfabedeki /هـ/ harfi kelime sonundaki sessiz bir harften sonra yer aldığı anda /ê/ şeklinde okunmaktadır. Ancak nadiren /e/ şeklinde de okunduğu görülmektedir. /هـ/ harfi kelime sonlarında yer aldığı anda ancak sesli bir harften sonra geldiğinde /h/ sesini vermektedir. Dolayısıyla /هـ/ harfini de yedinci ünlü olarak değerlendirmek gerekmektedir. Bu durum Türkçe yazılan Farsça gramer kitaplarında *kelime sonunda bulunduğu ve telaffuz edilmediği zaman* şeklinde ifade edilmiştir ancak Farsçayı anadil olarak konuşanların telaffuzuna dikkat edildiğinde bu tanımın aksine /ê/ ve nadiren de olsa /e/ kelimesinde olduğu gibi bazen /e/ şeklinde telaffuz edilmekte olduğu görülür (Qeubul, 1394: 16; Öztürk, 1982; 5; Şahinoğlu 1997: 15, Çiftçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 13).

/ê-e/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	دانه	چه	که	لانه	گریه	خامه	نامه
	dane	çê	kê	lanê	gêryê	xamê	namê
	کلبه	بدنه	پایه	زنه	مایه	رایانه	سایه
	kolbê	bedenê	payê	zene	mayê	rayanê	sayê
		نه	مرده	کرده	ساخته	گفته	بچه
	ne	mordê	kerde	saxtê	goftê	beççê	

Tablo 7: Farsçada /ê-e/ sesinin telaffuz örnekleri.

Farsçada kullanılmakta olan 7 ünlüyü tek tabloda, bir arada görmek konunun daha rahat anlaşılması ve daha verimli bir şekilde değerlendirilebilmesi açısından faydalı olacaktır.

	Farsça Ünlü	Farsça Yazılışı	Örnek	Telaffuzu	Açıklama
1	a	ا	بابا	baba	Farsçada /â/ harfinin uzatma görevi yoktur. Dolayısıyla bĀbĀ imlası doğru değildir.
2	u	و	روز	ruz	Farsçada /û/ harfinin uzatma görevi yoktur dolayısıyla rŪz şeklinde uzatmayla okunması doğru değildir.
3	i	ی	بینی	bini	Farsçada /î/ harfinin uzatma görevi yoktur dolayısıyla bĪnĪ şeklinde uzatmayla okunması doğru değildir.
4	e	ـَ	شَفَق	şefeq	şAfAk şeklinde okunabilmesi için /ş/ sesinden sonra elif olmalı ve son harfin de /ق/ değil /ک/ olması gerekir.
5	o	Ötre	کت	kot	Farsçada ötre /o/ şeklinde telaffuz edilir /u/ şeklinde telaffuzu yoktur. /u/ sesinin Farsçadaki karşılığı /و/ harfidir.
6	ê	Kesre	کتاب	kêtab	Farsçada kesre /ê/ şeklinde telaffuz edilir. Kesrenin Farsçada /i/ şeklinde telaffuzu yoktur. Farsçadaki /i/ sesinin karşılığı /ی/ harfidir.
7	e-ê	هـ	نامه	namê	Kelime sonunda bir ünsüzden sonra gelen هـ harfi ê şeklinde sesli olarak telaffuz edilir. E şeklindeki telaffuz doğru değildir.

Tablo 8: Farsça Ünlüler

3.Farsçada Arapça ve Türkçeden Farklı Olarak Telaffuz Edilen Sessiz Harfler

Farsça alfabede 28 ünsüz harf bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada sadece Türkçe ve Arapçadan farklı olarak telaffuz edilen ve Farsçanın Türkiye’de yabancı dil olarak öğretiminde öğrenme güçlüklerine sebebiyet veren ünsüzler üzerinde durulacaktır. Bu ünsüzler bazen bir sesi göstermek için birden çok harfin kullanılması nedeniyle bazen de Türkçede bulunmayan bir sesi karşıladıkları için öğrenme güçlüğüne yol açmaktadır.

4.1. /t/ /ت/ /ط/

Farsçada bir tane /t/ sesi vardır ancak bu sesi karşılamak üzere iki ayrı harf bulunmaktadır. Farsçada /ت/ ve /ط/ aynı şekilde telaffuz edilmektedir ve aralarında ses değeri itibariyle hiçbir fark bulunmamaktadır. /ط/ harfi sadece Arapça kökenli kelimelerde bulunurken Farsça asıllı kelimelerde /t/ sesini karşılamak için /ت/ harfi

kullanılmaktadır ve her ikisi aynı şekilde /t/ olarak okunmaktadır (Qebul, 1394: 30; Öztürk, 1982; 3; Şahinoğlu 1997: 6, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 3-4).

/t/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	تزریق	طاغوت	تابوت	ربط	است	طور	تور
	tezriq	taqut	tabut	rebt	est	tur	tur
	تطمیع	طلاق	تبار	طالب	تاجر	تمام	تعام
	tetmi'	telaq	tebar	talêb	tacêr	temam	team
	تاول	طاق	تار	طراز	تقاص	ضبط	دست
tabêl	taq	tar	teraz	teqas	zebt	dest	

Tablo 8: Farsçada /t/ sesinin telaffuz örnekleri.

3.2. /s/ /ص/، /ث/، /س/

Farsça alfabesinde /s/ sesini karşılamak için üç harf bulunmaktadır; fakat bunlardan sadece /ص/ harfi Farsça kökenli kelimelerde yer alırken /ص/ ve /ث/ harfleri sadece Arapça kökenli kelimelerde bulunmaktadır. Arapçada /ص/، /س/، /ث/ harfleri sırası ile peltek, normal ve kalın olarak telaffuz ediliyorken Farsça ve Türkçede üçünün de telaffuzu aynıdır. Farsçada kullanılan سر/ser, Farsça bir kelimedir. صف/sef kelimesi ve ثروت/servet kelimesi Arapça kökenlidir. Farsçada üstün telaffuz edilirken kalın ve ince harf ayrımı olmadığı için صف kelimesi sAf olarak değil, sEf olarak telaffuz edilmektedir (Qebul, 1394: 30; Öztürk, 1982; 3; Şahinoğlu 1997: 6, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 3-4).

/s/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	سبک	صاحب	ثاقب	ساکن	صادر	ثابت	ساکت
	sebk	sahêb	saqêb	sakên	sadêr	sabêt	sakêt
	ثبوت	سرود	صدیق	ثقیل	سبیل	صدر	ثبیت
	sobut	sorud	sedîq	seqil	sebil	sedr	sebt
	صواب	ثواب	سوار	صدا	ثنا	سرا	صبور
sevab	sevab	sevar	sêda	sena	sera	sobur	

Tablo 9: Farsçada /s/ sesinin telaffuz örnekleri.

3.3. /z/، /ذ/، /ظ/، /ض/، /ز/

Farsça alfabesinde /z/ sesini karşılamak üzere /ض/، /ظ/، /ذ/، /ز/ olmak üzere 4 ayrı harf bulunmaktadır. Bu harflerden /ز/ harfi Farsça kökenli kelimelerde bulunurken /ض/، /ظ/، /ذ/ harfleri sadece Arapça kökenli kelimelerde bulunmaktadır. Bu 4 harf de tıpkı Türkçedeki /z/ sesi gibi telaffuz edilmektedir (Qebul, 1394: 43; Öztürk, 1982; 3; Şahinoğlu 1997: 6, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 3-4).

/z/ Sesinin Farsça Yazılışı	ظریف	ضخیم	ذلیل	زمین	ظاهر	ضامن	ذاکر
	zerif	zexim	zelil	zemin	zahêr	zamên	zakêr
	ضرر	ذهب	زنخ	ظرافت	ضخامت	ذلاقت	زمامت
zerer	zeheb	zenex	zerafet	zexamet	zelaqet	zemanet	

ve Telaffuzu	ظفر	ظالم	ظلم	مظلوم	مضروب	مذكور	مزروع
	zefer	zalêm	zolm	mezlum	mezrub	mezkur	mezru'

Tablo 10: Farsçada /z/ sesinin telaffuz örnekleri.

3.4. /h/ /ه/ /ح/

Farsça alfabesinde /h/ sesini karşılamak için iki harf bulunmaktadır; fakat bunlardan sadece /ه/ harfi Farsça kökenli kelimelerde yer alırken /ح/ harfi sadece Arapça kökenli kelimelerde bulunmaktadır. Arapçada /ه/ ve /ح/ harfleri sırası ile normal ve kalın olarak telaffuz ediliyorken Farsça ve Türkçede ikisinin de telaffuzu aynıdır. Farsçada kullanılan *هال:hal* ve *حال:hal* örneklerinde görüldüğü üzere her iki kelime de aynı şekilde telaffuz edilmektedir (Qebug, 1394: 30; Öztürk, 1982; 3; Şahinoğlu 1997: 6, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 3-4).

/h/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	هفت	حق	هر	حضور	هبوط	حادی	هادی
	heft	heq	her	hozur	hobut	hadi	hadi
	حواس	هراس	حذر	هدر	حقوق	هجوم	حرب
	hevas	heras	hezer	heder	hoquq	hocum	herb
	هرم	حضر	هدف	حال	هال	حبيب	همين
	herm	hozur	hedef	hal	hal	hebib	hemin
	محال	جهاد	رحيل	مهدى	حجاب	هزار	حكم
mehal	cêhad	rehil	mehdi	hêcab	hêzar	hokm	

Tablo 11: Farsçada /h/ sesinin telaffuz örnekleri.

3.5. /x/ /خ/

Türkçe alfabede karşılığı bulunmayan ancak Türkçe ağızlarında bulunan ve hırıltılı h olarak ifade edilen bu ses Farsçada /خ/ harfi ile gösterilmekte olup tıpkı Arapçadaki gibi gırtlaktan telaffuz edilmektedir (Qebug, 1394: 30; Öztürk, 1982; 3; Şahinoğlu 1997: 6, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 3-4).

/x/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	خون	خرما	خشک	خاطی	اختیار	خوب	خالق
	xun	xorma	xoşk	xati	êxtiyar	xub	xalêq
	خبر	خاموش	خانه	خیابان	خلبان	خرید	خسارت
	xeber	xamuş	xanê	xêyaban	xeleban	xerid	xesaret
	مخدوم	رخ	خط	خراب	خدمت	خدا	خیر
mexdum	rox	xet	xerab	xêdmet	xoda	xêyr	

Tablo 12: Farsçada /x/ sesinin telaffuz örnekleri.

3.6. /r/ /ر/

Farsçadaki /r/ sesi ince bir ses olup tıpkı Türkçedeki /r/ sesi gibi telaffuz edilmektedir. Bu yönüyle /l/ sesine yakın durmaktadır. Üstün alması durumunda /re/ şeklinde telaffuz edilir. Farsçada /ra/ şeklinde bir telaffuzu yoktur (Qebul, 1394: 43; Öztürk, 1982; 3; Şahinoğlu 1997: 6, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 3-4).

/r/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	رحيم	رفيق	فرياد	فرمان	درست	راست	راه
	rehim	refiğ	feryad	ferman	dorost	rast	rah
	برف	باران	فراست	ايران	ريسمان	روستا	رحمان
	berf	baran	feraset	iran	risman	rusta	rehman
	رويا	ريشه	غرب	مشروع	شرق	بيروت	دریا
rüya	rişê	qerb	meşru’	şerq	beyrut	derya	

Tablo 13: Farsçada /r/ sesinin telaffuz örnekleri.

3.7. /e/ /ع/ /ا/

Farsçada /ع/ harfi /ا/ ile aynı şekilde Türkçedeki /e/ sesi gibi telaffuz edilir. Arapçadaki gibi mahreçli bir telaffuz Farsçada yoktur (Qebul, 1394: 30; Öztürk, 1982; 3; Şahinoğlu 1997: 6, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 3-4).

/e/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	احسان	بيعت	هيات	تعلم	تائر	براعت	قراءت
	ehsan	beyet	heyet	teelom	teesor	beraet	qeraet
	عماد	عاجل	أجل	عادت	آتش	عار	أب
	êmad	acêl	acêl	adet	ateş	ar	ab
	عبور	على	امير	عضم	ابر	عارى	أسيب
obur	eli	emir	ezm	ebr	ari	asi	

Tablo 14: Farsçada /e/ sesinin telaffuz örnekleri.

3.8. /q/ /ق/ /غ/

Farsçada /q/ sesini karşılamak üzere /ق/ ve /غ/ şeklinde iki ayrı harf bulunmaktadır. Bu iki harfin telaffuzu arasında herhangi bir fark yoktur. Örneğin قورباغه/qorbağê kelimesinde olduğu gibi ilk hecenin başındaki harf olan /ق/ ile üçüncü hecenin başındaki /غ/ harflerinin telaffuzu arasında hiçbir fark yoktur. Farsçada /غ/ harfi tıpkı Arapçadaki /ق/ harfi gibi telaffuz edilmektedir. (Qebul, 1394: 30; Öztürk, 1982; 3; Şahinoğlu 1997: 6, Çifçi, 2013: 17; Yıldırım, 2014: 3-4).

/q/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	غلط	غافل	قابل	فراغت	رفاقت	فارغ	فارق
	qelet	qafêl	qabêl	feraqet	refaqet	faroq	faroq
	فقر	غازى	قاضى	قبور	غرور	قصد	غرق
	feqr	qazi	qazi	qobur	qorur	qesd	qerq
	قدم	غربت	قربت	مغفور	مقبول	غافر	قادر
qedem	qorbet	qorbet	meqrur	meqbul	qafêr	qadêr	

Tablo 15: Farsçada /q/ sesinin telaffuz örnekleri.

3.9. /v/ /و/

Vav harfi Farsçada /v/ sesini karşılamak üzere kullanılmaktadır ve tıpkı Türkçedeki /v/ harfi gibi telaffuz edilmektedir. Vav harfinin telaffuz edilmesinde de elifba bilgisi kaynaklı olumsuz aktarım yapıldığı görülmektedir. Farsçada /و/ harfinin Arapçada olduğu gibi /w/ şeklinde okunması doğru değildir.

/v/ Sesinin Farsça Yazılışı ve Telaffuzu	واقعه	روایت	وحید	ورزش	وال	وراثت	میوه
	vaqêê	rêvayet	vehid	verzêş	val	veraset	mivê
	وکالت	وسعت	وقار	قوی	وطن	زوار	داوود
	vekalet	voset	veqar	qevi	veten	zevar	davud
	وسط	موجه	وزیر	واجب	یاور	ورق	و
veset	movecêh	vezir	vacêb	yaver	vereq	ve	

Tablo 16: Farsçada /v/ sesinin telaffuz örnekleri.

Farsça alfabedeki önemli telaffuz güçlüklerinden birisi /و/ harfidir. Vav harfi Farsçada 5 ayrı sesi karşılayacak şekilde telaffuz edilmektedir anca bu tali telaffuzlar pek yaygın değildir. Bu seslerin ikisi ünlü, üçü de ünsüzdür.

Bu okunuşlar şu şekildedir;

3.10. /و-Vav/ Harfinin Farklı Okunuşları

3.10.1./u/

Vav harfi, Farsçada او ve دور kelimelerinde olduğu üzere /u/ sesini karşılamaktadır (Xanleri, 1361: 269).

Farsçada /u/ sesinin yazılışı ve telaffuzu	او	موش	روز	کوه	موی	بوی	دور
	u	muş	ruz	kuh	muy	buy	dur

Tablo 17: Farsçada /vav-و/ harfinin /u/ şeklinde okunuşu.

3.10.2. /o/

Vav harfi, Farsçada او ve دو kelimelerinde olduğu üzere /o/ sesini karşılamaktadır.

/vav/ harfinin /o/ şeklinde okunuşu	خودرو	خود	جو	نوک	و	تو	دو
	xodro	xod	co	nok	o	to	do

Tablo 18: Farsçada /vav-و/ harfinin /o/ şeklinde okunuşu.

3.10.3./ow/

Vav harfi, Farsçada او ve پيرو kelimelerinde olduğu üzere /ow/ diftong sesini karşılamaktadır (Xanleri, 1361: 269).

	دولت	موضوع	سوگند	دوره	نوروز	نو	پيرو
--	------	-------	-------	------	-------	----	------

/vav/ harfinin /ow/ şeklinde okunuşu	dowlet	mowzu	sowgend	dowrê	nowruz	now	pêyrow
--------------------------------------	--------	-------	---------	-------	--------	-----	--------

Tablo 19: Farsçada /vav-و/ harfinin /ow/ şeklinde okunuşu.

3.10.4./v/

Vav harfi, Farsçada وکیل ve آواز kelimelerinde olduğu üzere /v/ sesini karşılımaktadır (Xanleri, 1361: 269).

/vav/ harfinin /v/ olarak okunuşu	و	ولی	وام	ورزش	میوه	وکیل	آواز
	ve	veli	vam	verzêş	mivê	vekil	avaz

Tablo 20: Farsçada /vav-و/ harfinin /v/ şeklinde okunuşu.

3.10.5. /0/ değeri, Vavê Me’dulê/Okunmayan Vav

Vav harfî, Farsçada خواهر ve خواستن kelimelerinde olduğu üzere /خ/ ile /v/ arasına geldiğinde, خویش kelimesinde olduğu gibi /خ/ ile /v/ arasına geldiğinde ve خوردن kelimesinde olduğu gibi /خ/ ile /r/ arasına geldiğinde okunmamakta ve /0/ değeri taşımaktadır (Xanleri, 1361: 269). Burada /خ/ ile /v/ arasına gelen /و/ okunmaz şeklindeki tanım genel tanım iken diğer iki durum ender görülür. Bu nedenle /خ/’den sonra gelen /و/ harfi okunmaz şeklinde tanımlayanlar da olmuştur.

Okunmayan /vav/ harfi	استخوان	خواجه	خوابیدن	خوردن	خویش	خواهر	خواستن
	ostoxan	xacê	xabiden	xorden	xiş	xaher	xasten

Tablo 21: Farsçada /vav-و/ harfinin okunmaması.

Farsçada kullanılmakta olan 7 ve Türkçe ile Arapçadan farklı okunan ünsüzleri tek tabloda, bir arada görmek konun daha rahat anlaşılması ve daha verimli bir şekilde değerlendirilebilmesi açısından faydalı olacaktır.

	Farsça Ünlü	Farsça Yazılışı	Örnek	Telaffuz
1	t	ت، ط	تمام، تمام	temam, team
2	s	س، ث، ص	سبک، ثبیت، صدر	sebk, sebt, sedr
3	z	ز، ذ، ض، ظ	زمین، ذلیل، ضخیم، ظریف	zemin, zelil, zexim, zerif
4	h	ه، ح	حال، هال	hal, hal
5	x	خ	خانه، خاموش	xanê, xamuş
6	r	ر	فرمان، فریاد	ferman, feryad
7	e	ع، ا	عاجل، آجل	acêl, acêl
8	q	ق، غ	قاضی، غازی	qazi, qazi

Tablo 22: Farsçada Türkçe ve Arapçadan Farklı Telaffuz Edilen Ünsüzler

Sonuç

Yeni bir dil öğrenimi sürecinde alfabenin süreci kolaylaştırmak yahut zorlaştırmak açısından önemli bir yeri vardır. Alfabe dilin anahtarı hükmünde bulunduğundan dolayı hedef dil ile temas kurabilmek için öncelikle alfabeyle aşinalık kazanmak gerektiği açıktır. Ancak hedef dil öğreniminde alfabe öğrenimiyle başlamak diye bir zorunluluk yoktur. Nitekim birçok dil öğrenim sürecinde dil öğrencileri tüm den gelim yöntemiyle önce kelimeleri alımlamakta ardından daha küçük birimlere doğru ilerlemektedirler.

Kaynak dil ve hedef dil alfabesinin ortak olması veya hedef dil alfabesiyle önceden kazanılmış bir aşinalık dil öğrenimi sürecinde ciddi sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Günümüzde Farsça tarafından kullanılan alfabenin Cumhuriyet öncesinde Türkiye’de de Türkçe alfabesi olarak kullanılması ve ayrıca Kur’an-ı Kerim’in alfabesi olması nedeniyle Türkiye’de bilinmekte, tanınmakta ve kısmen okunabilmektedir.

Türkiye’de, Farsçayı yabancı dil olarak öğrenmekte olan kitlenin özellikle tarih, edebiyat ve ilahiyat alanlarından gelen araştırmacılar ve öğrencilerden oluştuğu dikkate alındığında alfabe aşinalığının boyutu görülebilecektir. İşte bu aşinalık da Farsça öğrenim sürecinde kaynak dil kaynaklı olumsuz aktarım yapılması yoluyla önemli hataların ve güçlüklerin yaşanmasına sebep olmaktadır.

Farsça alfabedeki ünlülerin karşısıl dilbilim gereğince Türkçe alfabedeki ünlüler ile karşılaştırmalı olarak anlatılmaması dil öğrencisinin anlama güçlüğünü arttırmaktadır. Farsça alfabedeki ünlülerin anlatım sırasında üç ayrı bölüm halinde verilmesi de öğrencilerde kafa karışıklığı oluşmasına ve anlama güçlüklerine yol açmaktadır.

Toplamda 7 ünlüsü bulunan Farsçanın öğretilmesi amacıyla yazılmış dilbilgisi kitaplarında bu ünlülerin 3+3+1 şeklinde dağınık olarak anlatılması öğrenme sürecini olumsuz etkilediği gibi ciddi telaffuz sorunlarına da yol açmaktadır.

Kesrenin telaffuzunda yaşanan problem nedeniyle tamlamalar hatalı olarak Latinize edilmekte ve özellikle eser isimlerinin anlaşılmasını olumsuz etkilemektedir.

Hem Farsçada hem de Türkçede bulunan ünsüzlerin elifba bilgisi kaynaklı olumsuz aktarım nedeniyle telaffuzunda anlaşılmayı engelleyecek derecede önemli sorunlar yaşanmaktadır.

Farsça ünsüzlerden Türkçede bulunmayan ünsüzlerin telaffuzunda yaşanan sorunların da hedef dildeki ses farklılığı nedeniyle önemli anlam kargaşasına yol açtığı, anlamayı ve anlaşılmayı önlediği görülmektedir.

Kaynakça

- CEFERİ, Fatêmê (1390), *Desturê Karbordi*, Tehran: Moessesâyê Loqetnameyê Dêhxoda ve Merkezê Beynelmileliyê Amuzêşê Zebanê Farsi.
- BANGİ, İsmail (1971), *Farsça Dil Bilgisi* (Grameri), Ankara: A.Ü.İlahiyat Fak.
- ÇİFTÇİ, Hasan (2013), *Uygulamalı Farsça Dilbilgisi*, Erzurum.
- FERHENGÊSTAN (Ferhengêstanê Zeban u Edebê Farsi) (1394), *Desturê Xettê Farsi*, www.persianacademy.ir, İran, Tahran: Ferhengêstan.
- İŞLER, Emrullah (2001), “Türklerin Arapçanın Ünlülerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Ekev Akademi Dergisi*, Erzurum, C.3, S.1, s. 243-254.
- KARAAĞAÇ, Günay (2013), *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- KUBBEALTI, *Kubbealti Lugatı*, www.lugatim.com, (Erişim Tarihi: 08.11.2021)
- OMRANİ, Qolamrêza, SEBTİ, Hamun (1385), *Zebanê Farsi*, (Rahbordhayê Yaddehi-Yadgiri), Tehran: Mobtekêran.
- ÖZTÜRK, Mürsel (2013), *Farsça Dilbilgisi*, Ankara: Murat.
- QEBUL, Êhsan (1394), *Amuzêşê Novinê Zebanê Farsi*, İstanbul: Demavend.
- SEFFAR MOQEDDEM, Ehmed (1386), *Zebanê Farsi*, Tehran: Şurayê Gosterêşê Zeban u Edebiyatê Farsi.
- ŞAHİNOĞLU, Nazif (1997), *Farsça Grameri*, İstanbul: Kitabevi.
- TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, www.sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 08.11.2021)
- XANLERİ, Perviz Natêl (1361), *Zebanşênasi ve Zebanê Farsi*, Tehran: Tus.
- PURNAMDARYAN, Teqî (1390), *Dersê Farsi Berayê Farsiamuzanê Xarêci*, Tehran: Pêjuhêşgahê Olumê Ênsani ve Moteleatê Ferhengi.
- VEFAYİ, Ebbaseli (1390), *Desturê Zebanê Farsi*, Tehran: Sazmanê Motalee ve Tedvinê Kutubê Olumê Ênsaniyê Danêşgahha.
- YAZICI, Tahsin-Öztürk, Mürsel, (1999), “İran”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul.
- YILDIRIM, Nimet (2005), “İran Dilleri I”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Erzurum s. 25-39.
- YILDIRIM, Nimet (2014), *Farsça Dilbilgisi*, İstanbul: Kabalcı.
- ZERQAMYAN (1384), *Dowrêyê Amuzêşê Zebanê Farsi*, Tehran: Şurayê Gosterêşê Zeban u Edebiyatê Farsi.